

การบริหารองค์กรทางการศึกษา EDUCATIONAL ORGANIZATION MANAGEMENT

^[1]บุญญาธิการ รอดคำ Boonyatikarn Rodkarm
^[2]บุญเชิด ขำนิศาสตร์ Booncherd Chumnisart ^[3]พระสุรชัย สุรชัย Phrasurachai Surachayo
^[1] ^[2] ^[3] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: boonya110129@gmail.com

Article Received: July 19, 2024. Revised: August 30, 2024. Accepted: August 31, 2024.

บทคัดย่อ

การบริหารองค์กรทางการศึกษาเป็นกระบวนการบริหารจัดการศึกษาเพื่อให้โรงเรียนมีคุณภาพ โดยมีเป้าหมายหลักคือการสร้างโอกาสทางการศึกษาให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพ มาตรฐาน และสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นให้โรงเรียนเป็นที่ยอมรับและศรัทธาของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน โดยแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนสู่คุณภาพ นับว่าเป็นกลยุทธ์สำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จของเป้าหมายดังกล่าว โดยประกอบด้วยองค์ประกอบหลักดังนี้ 1) หลักการบริหารจัดการ เป็นแนวคิดพื้นฐานที่ชี้นำการดำเนินงานของโรงเรียน เช่น หลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน หลักการมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นต้น 2) วัตถุประสงค์ของโรงเรียน เป็นเป้าหมายที่โรงเรียนต้องการบรรลุ เช่น การพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม จริยธรรม 3) พันธกิจของโรงเรียน เป็นภารกิจหลักที่โรงเรียนต้องปฏิบัติ เช่น การจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ การส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน 4) กลยุทธ์ของโรงเรียน เป็นแผนงานหรือวิธีการที่โรงเรียนจะนำมาใช้เพื่อบรรลุเป้าหมาย เช่น การพัฒนาหลักสูตร การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการโรงเรียน เช่น การสนับสนุนจากผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และชุมชน สรุปโดยรวมการบริหารองค์กรทางการศึกษาเพื่อการบริหารจัดการโรงเรียนสู่คุณภาพเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนและชุมชนให้ดีขึ้นอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารองค์กร; การศึกษา; โรงเรียน

ABSTRACT

Educational organization management is a process of educational management to ensure that schools are of quality. The main goal is to create educational opportunities for children and youth to receive quality basic education that meets the standards and is related to local needs. In addition, it also focuses on schools being accepted and trusted by students, parents and communities. The school management approach to quality is an important strategy leading to the success of this goal. It consists of the following main components: 1) Management principles are basic concepts that guide the school's operations, such as the principle of participation of all sectors and the principle of focusing on students as the center; 2) School objectives are the goals that the school wants to achieve, such as

developing students to have knowledge, abilities, and morality and ethics; 3) School missions are the main missions that the school must perform, such as organizing quality teaching and learning and promoting the development of students' potential; 4) School strategies are plans or methods that the school will use to achieve the goals, such as developing the curriculum and organizing extra-curricular activities; and 5) Success conditions are factors that affect the success of school management, such as support from administrators, teachers, parents, and the community. In summary, educational organization management for school management to achieve quality is a complex process that requires cooperation from all sectors. The goal is to sustainably develop the quality of life of students and the community.

Keywords: Organization Management; Education; School

บทนำ

การสร้างคนให้มีความรู้ ความสามารถมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นมีลักษณะนิสัยจิตใจที่ดีงาม มีความพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อตนเองและสังคม มีความพร้อมที่จะประกอบการทำงานอาชีพได้ การศึกษาช่วยให้คนเจริญงอกงาม ทั้งทางปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม การศึกษาจึงเป็นความจำเป็นของชีวิต นอกเหนือจากความจำเป็น ด้านที่อยู่อาศัย อาหารเครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค การศึกษาจึงเป็นปัจจัยที่ 5 ของชีวิต ซึ่งเป็นปัจจัยที่จะช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ด้านของชีวิต และเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของชีวิตในโลกที่มีกระแสความเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว และส่งผลกระทบต่อวิถีดำรงชีวิตต้องเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกับการศึกษายังมีบทบาทและความจำเป็นมากขึ้นด้วยการศึกษาจะต้องเน้นให้บุคคลเกิดการคิดที่เป็นความคิดให้เป็น ซึ่งประชากรไทยยังขาดการคิดเป็นอยู่ ในขณะที่เดียวกันภาครัฐต้องร่วมมือกับภาคเอกชนในการส่งเสริมกำลังปัญญาของชาติเพื่อน ามาพัฒนาประเทศหรือการที่จะมีบุคคลมาสร้างชาตินั้นเอง (อุทัย ภูเจริญ, 2564)

การให้การศึกษาในโลกปัจจุบันต้องจัดการศึกษาแบบบูรณาการ หรือแบบสหวิทยาการโดยเนื้อหาวิชาจะต้องมีความครอบคลุมทั้งศาสตร์การบริหารการศึกษาแบบตะวันตกและตะวันออก ต้องเน้นการวิเคราะห์สถานการณ์ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลก การสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากสื่อสารสนเทศที่เข้าถึงได้อย่างรวดเร็วและง่ายดายเพียงแค่ขยับปลายนิ้วมือ การจัดการศึกษาต้องมีมีโนทัศน์ วิสัยทัศน์ และกลยุทธ์ในการบริหารจัดการศึกษาอย่างทันต่อการเปลี่ยนแปลงกับวิทยาการใหม่ๆ ตลอดเวลา เพราะโลกสมัยใหม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สิ่งที่เราสื่อสารออกไปจะถูกส่งต่อได้ในทันทีและอย่างกว้างขวาง ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นสิ่งที่ถูกหรือผิดก็ตาม การนำพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารการศึกษาจะเป็นการกรองสิ่งที่ควรกับไม่ควร กรองสิ่งที่ถูกศีลธรรมกับผิดศีลธรรมออกจากกันอย่างชัดเจน เพื่อผสานให้เข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อตนเองและสังคมที่อาศัยเพื่อเป้าหมายคือการเรียนรู้ให้เกิดปัญญาและไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น (พระธีรพัฒน กุลธโร และพระมหาเผด็จ จิรกุล, 2565) การจัดการศึกษาทุกระดับมุ่งเน้นฝึกฝนอบรมมนุษย์ให้มีศักยภาพมากขึ้นโดยมีหลักการประการหนึ่งที่ผู้ให้การศึกษาหรือผู้บริหารการศึกษาควรคำนึงคือความเชื่อมั่นในศักยภาพทางปัญญาของมนุษย์ กล่าวคือผู้ให้การศึกษาหรือผู้บริหารการศึกษาต้องไม่ดูถูกดูแคลนความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองของผู้เรียน แม้จะอยู่ในระดับที่แตกต่างกันก็ตาม พระพุทธเจ้าทรงเป็นแบบอย่างใน

การให้โอกาสสมมุขย์ในการพัฒนาตนเองอย่างเสมอภาค ทรงเข้าใจระดับปัญญาที่แตกต่างกันและใช้ปัญญาให้เป็นเสมือนสิ่งที่จะหลอมหรือทำให้มนุษย์เท่าเทียมกัน (รัตนะ ปัญญาภา, 2557)

การศึกษาเปรียบเสมือนรากฐานของการพัฒนาประเทศ เหตุนี้เอง องค์การทางการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และคุณธรรม เพื่อเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและขับเคลื่อนประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้า การบริหารองค์การทางการศึกษาที่ดีจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง องค์การทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพควรมีวิสัยทัศน์และพันธกิจที่ชัดเจน สื่อสารให้ทุกคนทราบ ผู้นำควรมีวิสัยทัศน์ บริหารจัดการเก่ง สร้างแรงบันดาลใจ องค์การควรมีระบบการวางแผนและประเมินผลที่เป็นระบบ สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ติดตามผลสม่ำเสมอ บริหารทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ บุคลากร เงินทุน อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็น เสนอแนะ มีวัฒนธรรมองค์กรที่ดี ส่งเสริมให้ทำงานมีความสุข มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบ ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ติดตามแผนงาน ประเมินผล ปรับปรุงแก้ไข ปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลง เทคโนโลยี สังคม ยืดหยุ่น พร้อมเรียนรู้ ใช้เทคโนโลยีช่วยบริหารจัดการ เพิ่มประสิทธิภาพ ลดต้นทุน พัฒนาคุณภาพ สร้างเครือข่ายกับองค์กรอื่นๆ ภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมพัฒนา

อย่างไรก็ตามแนวทางการบริหารองค์การทางการศึกษาที่ดีอาจแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละองค์กร องค์การควรพิจารณาลักษณะเฉพาะขนาด ประเภท กลุ่มเป้าหมาย กำหนดแนวทางที่เหมาะสม การบริหารองค์การทางการศึกษาที่ดี ไม่ใช่แค่เพียงการสอนหนังสือ แต่เป็นการพัฒนานักเรียนให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ เป็นพลเมืองที่ดี พร้อมรับมือกับโลกอนาคต องค์การทางการศึกษาจึงต้องปรับตัว พัฒนาและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพื่อให้นักเรียนได้รับการศึกษาที่ดีที่สุด และพร้อมที่จะนำพาประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้า

ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจระหว่างคำว่า องค์การกับองค์การทางการศึกษาที่นับว่าเป็นองค์การใหญ่ องค์การหนึ่งให้มีระเบียบแบบแผน และดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในเบื้องต้นจำเป็นต้องทำความเข้าใจก่อนว่าองค์การในความหมายขององค์การ แนวคิดทฤษฎีขององค์การทางการศึกษา ดังนี้

แนวคิดทฤษฎีขององค์การ

คำว่า องค์การ (Organization) หมายถึง บุคคล คณะบุคคล หรือสถาบันซึ่งเป็นส่วนประกอบของหน่วยงานใหญ่ที่ทำหน้าที่สัมพันธ์กันหรือขึ้นต่อกัน เช่น คณะรัฐมนตรีเป็นองค์การบริหารของรัฐ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกันในการทำกิจกรรมหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยอาศัยกระบวนการจัดโครงสร้างของกิจกรรมหรืองานนั้นออกเป็นประเภทต่างๆ เพื่อแบ่งงานให้สมาชิกในองค์การ ดำเนินการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย และลักษณะขององค์การยังเป็นระบบเปิดที่มีกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่เป็นสิ่งนำเข้า (Input) ซึ่งประกอบด้วยวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ แรงงาน ทุน ข่าวสาร ข้อมูลต่างๆ ไปสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลง(transformational process) ซึ่งก็คือวิธีการหรือเทคนิคต่างๆ ในการจัดการเพื่อให้สิ่งนำเข้า ไปสู่สิ่งส่งออก (output) และสิ่งส่งออกดังกล่าว ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (products) หรือการบริการต่างๆ (services) ขององค์การนั่นเอง (พยอม วงศ์สารศรี, 2542) โดยมีทั้งองค์การที่แสวงหาผลกำไร คือองค์การที่ดำเนินกิจกรรมเพื่อการแข่งขันทางเศรษฐกิจ เช่น บริษัท ห้างหุ้นส่วน ห้างสรรพสินค้า ร้านค้าต่างๆ และ องค์การที่ไม่แสวงหาผลกำไร คือองค์การที่ดำเนินกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์เป็นหลัก เช่น สมาคม สถาบันมูลนิธิ เป็นต้น (WaiChamornmarn, Internet, 2014)

ทฤษฎีองค์กร (Organization Theory) คือ แนวคิดเกี่ยวกับองค์การที่รวบรวมอย่างเต็มรูปแบบจนกลายเป็นทฤษฎี โดยแนวคิดนี้จะพิจารณาจากองค์ประกอบที่สำคัญ ๆ ขององค์การทั้งในส่วนที่เป็นรูปธรรม (Hardware) ซึ่งได้แก่ โครงสร้าง รูปแบบ ขนาด กระบวนการ สายการบังคับบัญชา กิจกรรม ฯลฯ และนามธรรม (Software) ได้แก่ ค่านิยม พฤติกรรม สิ่งแวดล้อม การสื่อสาร วัฒนธรรมในองค์การ ฯลฯ ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวถือเป็นระบบย่อยขององค์การที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องต่อกัน และมีผลกระทบต่อกันด้วย ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีองค์กรนี้จะอธิบายและกำหนดลักษณะรูปแบบขององค์การ แนวทางการจัดองค์การ และการเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่าวิวัฒนาการ ซึ่งประกอบด้วยที่มาหรือเหตุผลของการเปลี่ยนแปลงองค์การและที่สำคัญยิ่งคือการให้ข้อเสนอแนะการสร้างองค์การในลักษณะที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีแก่องค์การ (WaiChamornmarn, Internet, 2014)

แนวคิดการจัดองค์กร

แนวความคิดที่ใช้หลักวิทยาศาสตร์ เป็นแนวความคิดในระยะ ค.ศ. 1800-1940 เน้นเป้าหมายขององค์การเป็นสำคัญ การจัดองค์การเป็นไปเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน มององค์การเป็นความสัมพันธ์ของหน่วยงานย่อยจึงเน้นไปที่โครงสร้างระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ โดยนาหลักวิทยาศาสตร์มาประยุกต์

แนวความคิดที่ใช้หลักมนุษยสัมพันธ์และพฤติกรรมของบุคคลเป็นแนวความคิดในช่วง ค.ศ. 1940-1960 เกิดความคิดที่พยายามใช้หลักจิตวิทยาประยุกต์ในการจัดองค์การโดยคำนึงถึงความรู้สึก ความต้องการ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ทำงาน รวมทั้งบรรยากาศในการทำงานแสวงหาวิธีจูงใจให้คนทำงานมององค์การเป็นกลุ่มบุคคล

แนวความคิดที่เน้นเรื่องระบบ นับจากปี ค.ศ. 1960 เป็นต้นมา แนวความคิดในเรื่องขององค์การได้พัฒนาไปในเชิงระบบ มององค์การในภาพรวมมิได้มองส่วนหนึ่งส่วนใดโดยเฉพาะซึ่งเป็นการมองอย่างเป็นระบบ โดยถือว่าองค์การเป็นระบบที่ซับซ้อนซึ่งประกอบด้วยระบบย่อยๆ เฉพาะตัว (WaiChamornmarn, Internet, 2014)

ทฤษฎีองค์กร

จากแนวแนวคิดการจัดองค์กรข้างต้นจึงสามารถแบ่งหรือจำแนกทฤษฎีองค์กรตามลักษณะของแนวความคิดและช่วงเวลาได้ 3 ทฤษฎี ดังนี้

1. Classical Organization Theory หรือ ทฤษฎีองค์กรสมัยดั้งเดิม ได้วิวัฒนาการมาจากกรปกครองแบบทหาร โดยจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปลายศตวรรษที่ 19 แนวความคิดเกี่ยวกับองค์การก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วยเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสังคม ซึ่งสภาพแวดล้อมของสังคมยุคนั้นเป็นสังคมอุตสาหกรรม ทฤษฎีองค์กรจึงมีโครงสร้างที่แน่นอน มีการกำหนดกฎเกณฑ์และเวลาอย่างมีระเบียบแบบแผน มุ่งให้ผลผลิตมีประสิทธิผล และประสิทธิภาพ จากลักษณะดังกล่าวส่งผลให้ ทฤษฎีองค์กรสมัยดั้งเดิม มีลักษณะมุ่งเน้นเฉพาะความเป็นทางการ ความมีรูปแบบหรือรูปนัยเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อจะได้ผลผลิตที่สูงและเน้นที่ความรวดเร็วของมนุษย์เสมือนเป็นเพียงเครื่องจักรกล (Mechanistic) โดยในช่วงปลายของศตวรรษที่ 19 ได้มีนักบริหารได้สร้างทฤษฎีองค์กรในระบบราชการขึ้น คือ Max Weber และได้มีการสร้างทฤษฎีองค์กร โดยใช้การจัดการทางวิทยาศาสตร์ โดย Frederic W. Taylor และยังมีนักทฤษฎีที่สำคัญอื่นๆ

อีก เช่น Henri Fayol, Harington ทฤษฎีองค์การสมัยดั้งเดิมนั้นมีหลักการว่า “คนเป็นเพียงเครื่องมือที่ทำให้
องค์การไปสู่ความสำเร็จ” ซึ่งจะได้กล่าวรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ทฤษฎีระบบราชการ (Bureaucratic Model) ของ แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ซึ่งเวเบอร์เห็นว่าเป็นองค์การที่มีประสิทธิภาพสูงสุด เวเบอร์ได้เน้นให้เห็นถึงการจัดองค์การที่เป็นระเบียบ
สาระสำคัญที่ แมกซ์ เวเบอร์ ได้เน้นก็คือ องค์การแบบราชการในอุดมคตินั้นจะต้องประกอบด้วย 1) จะต้องมีการ
แบ่งงานกันทำ โดยให้แต่ละคนปฏิบัติงานในสาขาที่ตนมีความชำนาญ 2) การยึดถืองานให้ยึดถือกฎเกณฑ์
ระเบียบวินัยโดยเคร่งครัด เพื่อที่จะให้ได้มาตรฐานของงานเท่าเทียมกันการยึดถือกฎเกณฑ์นี้จะช่วยให้บุคคลที่
แตกต่างกันก็สามารถมาประสานงานกันได้ 3) สายการบังคับบัญชาต้องชัดเจน โดยผู้บังคับบัญชามอบหมาย
อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบลดหลั่นกันลงไป 4) บุคคลในองค์การต้องไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ส่วนบุคคล
โดยพยายามทำงานให้ดีที่สุดเพื่อเป้าหมายขององค์การ 5) การคัดเลือกบุคคล การว่าจ้าง ให้ขึ้นอยู่กับ
ความสามารถ และการเลื่อนตำแหน่งให้คำนึงถึงการประสบความสำเร็จในการทำงานและความอาวุโสด้วย (Max
Weber, 1947 อ้างใน พระสมรรถชัย มั่งคั่ง, 2552) จุดอ่อนของทฤษฎีระบบราชการ ก็คือ การเน้นที่
องค์การโดยละเลยการพิจารณาถึงปัญหาของคน และเชื่อว่าการที่มีโครงสร้างที่รัดกุมแน่นอนจะช่วยให้บุคคล
ปรับพฤติกรรมให้เป็นไปตามความต้องการขององค์การได้

1.2 ทฤษฎีองค์การแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Model) ของเฟรดเดอริคเทย์เลอร์ (Frederic W. Taylor) เป็นทฤษฎีที่นำเอาวิธีการศึกษาวิทยาศาสตร์มาวิเคราะห์และแก้ปัญหา เพื่อปรับปรุง
ประสิทธิภาพขององค์การให้ดีขึ้น การศึกษาทางวิทยาศาสตร์ได้เริ่มจากการหาความสัมพันธ์ระหว่างงานและ
คนงาน โดยการใช้การทดลองเป็นเกณฑ์เพื่อหาวิธีการทำงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยที่คนงานจะถูก
พิจารณาว่าต้องการทำงานเพื่อเศรษฐกิจด้านเดียว โดยละเลยการศึกษาถึงแรงจูงใจ อารมณ์ และความ
ต้องการในสังคมของกลุ่มคนงาน เพราะเชื่อว่าเงินตัวเดียวจะล่อใจให้คนทำงานได้ดีที่สุด (Kanigel, 1997
อ้างใน พระสมรรถชัย มั่งคั่ง, 2552)

1.3 ทฤษฎีองค์การขององรี ฟาโยล (Henri Fayol) ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นบิดาแห่งการจัดการได้
เสนอการจัดการซึ่งมีแนวปฏิบัติ 5 ประการ เรียกว่า OSCAR มีองค์ประกอบคือ 1) วัตถุประสงค์
(Objective) องค์การจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ให้ชัดเจน 2) ความเชี่ยวชาญเฉพาะอย่าง
(Specialization) งานแต่ละตำแหน่งให้ปฏิบัติตามหน้าที่ 3) การประสาน (Coordination) เพื่อให้ทุกคน
ปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่น 4) อำนาจหน้าที่ (Authority) มีสายการบังคับบัญชาตามลำดับ 5) ความรับผิดชอบ
(Responsibility) อำนาจหน้าที่ต้องสัมพันธ์กับความรับผิดชอบ (Fayol, 1999 อ้างใน พระสมรรถชัย มั่งคั่ง,
2552)

2. Neo-Classical Organization Theory หรือทฤษฎีองค์การสมัยใหม่เป็นทฤษฎีที่พัฒนามาจาก
ทฤษฎีองค์การสมัยดั้งเดิม โดยพัฒนามาพร้อมกับวิชาการด้านสังคมวิทยา จิตวิทยาทฤษฎีนี้ยังสนใจโครงสร้าง
ตามแบบแผน และการคิดตามหลักเหตุผลบ้าง แต่ศึกษาเพิ่มเติมว่าทำอย่างไรจึงจะบรรลุวัตถุประสงค์หลักได้
เร็วขึ้น ทฤษฎีนี้จึงหันมาสนใจคนมากขึ้นเพราะได้มีการพิจารณาว่าการแบ่งงานกันทำ อย่างเด็ดขาดนั้นจะทำให้
คนหมดกำลังใจรู้สึกโดดเดี่ยวและต้องทำงานหน้าที่เดียว ซ้ำซาก ไม่สนุกสนานเพราะไม่มีโอกาสได้ติดต่อ
สัมพันธ์กับผู้อื่น ทฤษฎีนี้คำนึงผลที่เกิดจากการมอบอำนาจว่า ถ้ามอบอำนาจมากเกินไปก็ไม่พอใจ ถ้าไม่มอบ
อำนาจก็จะขัดเคืองใจ ทฤษฎีนี้ยอมรับว่าบุคคลและหน่วยงานต่างๆ ในองค์การย่อมมีความขัดแย้งกันซึ่งทฤษฎี
แรก (ทฤษฎีองค์การสมัยดั้งเดิม) ไม่ยอมรับว่ามีความขัดแย้ง ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการแก้ไขความขัดแย้งนั้นควรใช้วิธี
ประชุมปรึกษาหารือกันและต้องให้การสื่อสารที่ดีแต่บางครั้งความขัดแย้งก็ทำให้เกิดผลดีได้เช่นกัน ทฤษฎีนี้

ประเพณีนิยมนี้ให้ความสำคัญแก่เป้าหมายมากกว่าวิธีการ ฉะนั้น ทฤษฎีนี้จึงเสนอให้ผู้ควบคุมอำนาจเกี่ยวกับเป้าหมายขององค์การมีอำนาจมากกว่าผู้ควบคุมอำนาจเกี่ยวกับวิธีการเพิ่มผลผลิตขององค์การ โดยเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของคนที่ทำหน้าที่ร่วมกันในองค์การ ถือว่าองค์การประกอบไปด้วยบุคคลซึ่งทำงานโดยมีเป้าหมายร่วมกัน และกลุ่มคนงานจะเป็นผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดผลผลิตด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นปัจจัยที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อการกำหนดการผลิต กล่าวโดยสรุปว่า ทฤษฎีนี้ได้เน้นเรื่องมนุษยสัมพันธ์ โดยได้มีการศึกษาและค้นพบว่าบุคคลแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกัน ขวัญในการทำงานเป็นสิ่งสำคัญการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมและการตัดสินใจระหว่างฝ่ายบริหาร และฝ่ายคนงานย่อมจะสร้างความพึงพอใจให้กับทุกฝ่ายโดยได้สร้างผลผลิตอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยได้ ทฤษฎีที่มีส่วนสำคัญมากต่อขบวนการมนุษยสัมพันธ์ได้แก่ Elton Mayo ซึ่งได้ทำการทดลองวิจัยและค้นพบว่า ขวัญของคนงานมีความสำคัญต่อการเพิ่มการผลิตกลุ่มคนงานจะพยายามสร้างปทัสถานของกลุ่มตน และคนงานจะทำงานเป็นทีมโดยมีการกำหนดมาตรฐานของกลุ่มขึ้นเองเช่น คณะกรรมการอำนวยการขององค์การธุรกิจมีอำนาจในการควบคุมนักวิชาการและนายช่างเทคนิคต่างๆ ขององค์การเป็นต้น ทฤษฎีนี้มีหลักการว่า คนเป็นปัจจัยสำคัญและมีอิทธิพลต่อการเพิ่มการผลิต กลุ่มคนงานจะพยายามสร้างปทัสถานของกลุ่มตน และคนงานจะทำงานเป็นทีมโดยมีการกำหนดมาตรฐานของกลุ่มขึ้นเอง (พระสมรรถชัย มั่งค้ำมี, 2552)

3. Modern Organization Theory หรือ ทฤษฎีองค์การสมัยปัจจุบันทฤษฎีนี้เป็นการศึกษารูปแบบขององค์การในปัจจุบัน ได้รับการพัฒนามาในช่วง ค.ศ. 1950 โดยยังคงใช้ฐานแนวความคิด และหลักการของทฤษฎีองค์การสมัยเดิมและสมัยใหม่มาปรับปรุงพัฒนา โดยพยายามรวมหลักการทางวิทยาการหลายสาขาเข้ามาผสมผสานที่เรียกว่าสหวิทยาการ (Multidisciplinary Approach) เป็นการรวมกันของหลักการทางเศรษฐศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ และสังคมศาสตร์เข้าไว้ด้วยกัน หรือที่เรียกว่าเศรษฐศาสตร์สังคม (Socioeconomic) โดยมองมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึก มีจิตใจ นำความรู้ด้านมนุษยสัมพันธ์มาใช้ นำสิ่งแวดล้อมมาพิจารณา ใช้แนวความคิดในเชิงระบบ คำนี้ถึงความ เป็นอิสระ และสิ่งแวดล้อมภายใน - ภายนอกนักทฤษฎีองค์การสมัยปัจจุบันมีความคิดว่าทฤษฎีสมัยดั้งเดิมนั้นพิจารณาองค์การในลักษณะแคบไป โดยมีความเชื่อว่าองค์การอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ฉะนั้นควรเน้นการวิเคราะห์และสังเคราะห์สิ่งต่างๆ เข้าด้วยกันการศึกษาขององค์การที่ดีที่สุดควรจะเป็นวิธีการศึกษาวิเคราะห์องค์การในเชิงระบบ (System Analysis) โดยนักทฤษฎีได้พิจารณาองค์การในลักษณะที่เป็นส่วนรวมทั้งหมด ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ ที่อยู่ภายในองค์การ ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรต่างๆ มากมายทั้งภายในและภายนอกองค์การ ล้วนมีผลกระทบต่อโครงสร้าง และการจัดองค์การทั้งสิ้นแนวความคิดเชิงระบบนี้ประกอบด้วยส่วนต่างๆ ที่เป็นพื้นฐาน 5 ส่วน (พระสมรรถชัย มั่งค้ำมี, 2552) ได้แก่ 1) สิ่งนำเข้า (Input) 2) กระบวนการ (Process) 3) สิ่งส่งออก (Output) 4) ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) 5) สภาพแวดล้อม (Environment)

สรุปได้ว่า การศึกษาองค์การในรูประบบนั้นได้พยายามที่จะมององค์การในลักษณะการเคลื่อนไหว (Dynamic) และปรับเข้ากับรูปแบบองค์การได้ในทุกสภาวะแวดล้อมทั้งนี้เพราะนักทฤษฎีปัจจุบันได้มององค์การในลักษณะกระบวนการทางด้านโครงสร้างที่บุคคลต่างๆ จะต้องเกี่ยวพันซึ่งกันและกันเพื่อบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการจึงมีการศึกษาพฤติกรรมองค์การในลักษณะใหม่ๆ เช่น พฤติกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ การบริการแบบมีส่วนร่วม การพัฒนาองค์การ คิว.ซี และการบริหารแบบอนาคตนิยม เป็นต้น

การบริหารจัดการโรงเรียน

การพัฒนาความเจริญก้าวหน้าของประเทศนั้น คนถือว่าเป็นหัวใจที่สำคัญที่สุดของการพัฒนา โดยเฉพาะโรงเรียนซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีภาระหน้าที่ในการขัดเกลาทางสังคม สั่งสอนความรู้และถ่ายทอด วิทยาการรวมถึงศีลธรรมจรรยาต่างๆ ให้แก่สมาชิกในสังคม ควรมีเป้าหมายชัดเจนในการสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชน ให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพได้ตามมาตรฐานทางการศึกษา แห่งชาติและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่นในสังคมและเป็นที่ยอมรับและศรัทธาของนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน โดยมีผลมาจากแนวทางการบริหารการจัดการโรงเรียนสู่คุณภาพ คือ หลักการบริหารจัดการ วัตถุประสงค์ของโรงเรียน พันธกิจโรงเรียน กลยุทธ์ของโรงเรียน เงื่อนไขของความสำเร็จ คือ การบริหารแบบมีส่วนร่วมและบริหารผลสำเร็จอย่างสมดุล โดยใช้การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานผลิตนักเรียนมีคุณภาพมีผลมาจากสมรรถนะของผู้บริหารและครูที่สามารถจัดการศึกษาจนเกิดผลผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ผู้เรียนมีคุณภาพมาตรฐาน สามารถพัฒนาสู่มาตรฐานสากลบนพื้นฐานของความเป็นไทย มีการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนและมีความเป็นประชาธิปไตย (ไกรสร แก้วฝ้าย และจุฬารัตนภรณ์ ธนะแพทย์, 2565) ซึ่งในการนำเสนอแนวคิดการบริหารองค์กรทางการศึกษาครั้งนี้ จะนำเสนอตัวอย่างองค์กรทางการศึกษา คือ การบริหารจัดการโรงเรียน

การบริหารจัดการโรงเรียน หมายถึง การบริหารจัดการศึกษาที่มีคุณภาพของโรงเรียนโดยมีเป้าหมายสำคัญในการสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพได้มาตรฐานทางการศึกษาของชาติและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นเป็นที่ยอมรับและศรัทธาของนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน โดยมีผลมาจากแนวทางการบริหารการจัดการโรงเรียนสู่คุณภาพ คือ หลักการบริหารจัดการ วัตถุประสงค์ของโรงเรียน พันธกิจโรงเรียน กลยุทธ์ของโรงเรียน เงื่อนไขความสำเร็จ (Manitrub, 2557) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. หลักการบริหารจัดการ

หลักการบริหารจัดการ คือ แนวคิดหลักการบริหารจัดการโรงเรียน ได้แก่ การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การบริหารแบบมีส่วนร่วม และบริหารผลสำเร็จอย่างสมดุล การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี อันเป็นการบริหารราชการที่เป้าหมายให้เกิดประโยชน์สุขของประชาชนเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ มีประสิทธิภาพ และเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็นมีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการ ให้ทันต่อเหตุการณ์ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกได้รับการตอบสนองความต้องการ และมีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเป็นการบริหารการจัดการตามความต้องการและจำเป็นของสถานศึกษา โดยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจร่วมทำ และร่วมประเมิน โดยใช้หลักการกระจายอำนาจไปยังสถานศึกษา 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล และด้านบริหารทั่วไป บนพื้นฐานของหลักการมีส่วนร่วม หลักการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้ประชาชน หลักการบริหารตนเอง และหลักการตรวจสอบและถ่วงดุล

การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการบริหารจัดการศึกษาที่เปิดโอกาสให้ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความเชี่ยวชาญในการแก้ปัญหาโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิด การแบ่งอำนาจหน้าที่การบริหารให้ผู้ได้บังคับบัญชา ในอีกประเด็นหนึ่ง เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหาร เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ และร่วมดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุตามเป้าประสงค์ที่กำหนดการบริหารผลสำเร็จอย่างสมดุล หมายถึง การบริหาร

การศึกษาประกอบด้วย 4 มุมมอง คือ มุมมองด้านนักเรียน มุมมองด้านกระบวนการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน มุมมองด้านการเรียนรู้และการพัฒนาและมุมมองด้านงบประมาณและทรัพยากร และทั้ง 4 มุมมองนั้นมีการดำเนินการ 4 ขั้นตอนคือ 1) กำหนดวัตถุประสงค์ 2) กำหนดตัวชี้วัดเพื่อตรวจสอบกระบวนการตามวัตถุประสงค์ 3) กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ 4) กำหนดแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมที่องค์กรจะจัดทำเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนด

2. วัตถุประสงค์ของโรงเรียน

วัตถุประสงค์ของโรงเรียน คือ ภาวะความสำเร็จของโรงเรียน ได้แก่ ศักยภาพของนักเรียน สมรรถนะของครู สมรรถนะของผู้บริหาร คุณภาพของโรงเรียน และการยอมรับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน (Manitrub, 2557) ดังนี้

คุณภาพของนักเรียน คือ นักเรียนมีนิสัยใฝ่รู้ รักการอ่านและการค้นคว้า สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นคนดีมีคุณธรรม รู้จักคิด วิเคราะห์ มีทักษะการดำรงชีวิตในสังคมยุคใหม่ ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงต่อเนื่องตลอดชีวิตใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้สร้างงาน

สร้างอาชีพโดยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำเสนอผลงานได้อย่างสร้างสรรค์ สืบสานวิถีวัฒนธรรมไทยอย่างมั่นใจในตนเอง เป็นคนดีคนเก่งอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

สมรรถนะของครู หมายถึง ครูมีทักษะวิชาชีพในการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้สื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ทันสมัย เหมาะสมกับนักเรียน มีความกระตือรือร้น สนใจใส่ใจ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองตามศักยภาพอย่างเต็มกำลังความสามารถ

สมรรถนะผู้บริหาร หมายถึง ผู้บริหารเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้โรงเรียนมีการบริหารจัดการที่ดี มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาวิชาการ หลักสูตร นวัตกรรมและกระบวนการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

คุณภาพของโรงเรียน หมายถึง การจัดการศึกษาจนเกิดผลผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น แข่งขันได้ในระดับสากล ผู้เรียนมีคุณภาพมาตรฐานสากลบนพื้นฐานของความเป็นไทย มีการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนและมีความเป็นประชาธิปไตย

การยอมรับและการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน หมายถึง ผู้ปกครองให้การยอมรับเชื่อถือ มีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของและสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน

3. ภารกิจโรงเรียน

โครงสร้างโรงเรียน หมายถึง ขอบข่ายและภารกิจของโรงเรียน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 39 ให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารจัดการ การศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป (Manitrub, 2557) ดังนี้

การบริหารวิชาการ หมายถึง การบริหารจัดการทางด้านวิชาการภายในและภายนอกโรงเรียน ได้แก่ การพัฒนาสาระหลักสูตรสถานศึกษาและการหลักสูตรท้องถิ่น การวางแผนด้านวิชาการ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผล การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนว การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา การส่งเสริมชุมชนมีความเข้มแข็งทางวิชาการ การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีในการศึกษา

การบริหารงบประมาณ หมายถึง การบริหารจัดการโรงเรียนในด้านการจัดทำแผนงบประมาณ และคำขอตั้งงบประมาณ การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินงบประมาณ การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร การขอโอนและการเปลี่ยนแปลงงบประมาณ การรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้งบประมาณ การใช้ผลผลิตจากงบประมาณ การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา การวางแผนพัสดุ การกำหนดรูปแบบรายการหรือลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์ หรือสิ่งก่อสร้างที่ใช้เงินงบประมาณ การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำ จัดหาพัสดุควบคุมดูแล บำรุงรักษาเงิน การเก็บรักษาและจำหน่ายพัสดุ การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน การเบิกเงินจากคลัง การรับเงิน การเก็บรักษาเงินและการจ่ายเงินการนำเงินส่งคลัง การจัดทำบัญชีการเงิน การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน การจัดทำหรือจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน

การบริหารงานบุคคล หมายถึง การบริหารจัดการโรงเรียนในด้านอัตรากำลัง การปรับเปลี่ยนตำแหน่ง การเลื่อนขั้นเงินเดือน การลา การประเมินผลการปฏิบัติงาน การดำเนินการทางวินัย การจัดทำทะเบียนประวัติ การส่งเสริมวิทยฐานะ มาตรฐานวิชาชีพ จรรยาบรรณวิชาชีพ การขอรับใบอนุญาต และการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

การบริหารทั่วไป หมายถึง การบริหารจัดการโรงเรียนในด้านการพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายสถานศึกษา การวางแผนการบริหารการศึกษา งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน การจัดการระบบการบริหารและการพัฒนาองค์กร การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การดำเนินงานธุรการ การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การจัดทำสำมะโนผู้เรียน การรับนักเรียน การนำเสนอความเห็นเกี่ยวกับการจัดตั้ง ยุบ รวม หรือ เลิกสถานศึกษา การประสานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา การทัศนศึกษา งานกิจการนักเรียน การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา การส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา การประสานราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น การรายงานผลการปฏิบัติงาน การจัดระบบควบคุมภายในหน่วยงาน และแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียน

4. กลยุทธ์การดำเนินการ

กลยุทธ์การดำเนินการ หมายถึง กลยุทธ์ของโรงเรียน ได้แก่ แนวทาง วิธีการสร้างพลังขับเคลื่อนให้โรงเรียนมีระบบการบริหารจัดการที่ดี การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ การเสริมสร้างศักยภาพบุคลากร การเพิ่มสมรรถนะของโรงเรียน การระดมสรรพกำลังและเครือข่ายอุปถัมภ์ (Manitrub, 2557)

การสร้างพลังขับเคลื่อนให้โรงเรียนมีระบบการบริหารจัดการที่ดี คล่องตัวมีประสิทธิภาพส่งผลให้นักเรียนพัฒนาศักยภาพ มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคม การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถ คุณลักษณะที่พึงประสงค์และทักษะการดำรงชีวิตได้ตามศักยภาพ

การเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรทุกระดับให้มีทักษะวิชาชีพ สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาคณากรรมการจัดการศึกษา

การเพิ่มสมรรถนะของโรงเรียนในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้และบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

การระดมสรรพกำลัง สร้างระบบเครือข่ายอุปถัมภ์การศึกษาที่เข้มแข็งอันเกิดจากพลังการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กร ประชาสังคม ในรูปแบบของผู้อุปถัมภ์และผู้ร่วมคิดร่วมปฏิบัติพัฒนา

5. เงื่อนไขความสำเร็จ

เงื่อนไขความสำเร็จ หมายถึง วิธีการและสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ได้แก่ คุณลักษณะของนักเรียน กระบวนการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน การเรียนรู้ และการพัฒนางบประมาณและทรัพยากร (Manitrub, 2557) ดังนี้

คุณลักษณะของนักเรียน หมายถึง นักเรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ มีนิสัยใฝ่รู้เรียนเป็น มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ นักเรียนมีทักษะในการดำรงชีวิต มีคุณธรรม มั่นใจในตนเอง กล้าแสดงออก มีความเป็นไทย มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น

กระบวนการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน หมายถึง โรงเรียนมีบรรยากาศและวัฒนธรรมการปฏิบัติงานแลกลายมิตร ผนึกกำลังสร้างสรรค์และร่วมรับผิดชอบ มีเอกลักษณ์โดดเด่น โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนา สร้างโอกาส และดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้บริการทางการศึกษาได้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายจัดบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนที่ยืดหยุ่น เน้นการบูรณาการการเรียนรู้และดำรงชีวิต จัดระบบการประกันคุณภาพ เพิ่มระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาสูงขึ้นเป็นที่ยอมรับของชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องการเรียนรู้และพัฒนา หมายถึง ครู ผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน บุคลากรทางการศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีความรู้ความสามารถและจิตวิญญาณในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนเพิ่มศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา งบประมาณและทรัพยากร หมายถึง โรงเรียนมีระบบภาคีเครือข่าย ผู้เชี่ยวชาญ พี่เลี้ยง ศึกษานิเทศก์ ชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีทำทรัพยากรที่เหมาะสมใช้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

แนวคิดในการบริหารจัดการศึกษาระดับห้องเรียน

การจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิผลและการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพย่อมส่งผลกระทบต่อทิศทางที่ดีต่อคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา ผู้บริหารในฐานะตัวแทนของบุคลากรในโรงเรียนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารและการดำเนินงานเพื่อเปิดโอกาสให้สังคมและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น การบริหารโรงเรียนโดยหลักพุทธศาสนานับเป็นอีกมิติหนึ่งที่มีความลุ่มลึกที่ทันสมัย และเป็นที่ยอมรับกันในสังคมว่าได้สอนคนให้เป็นคนดีให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สอนให้คนดำเนินชีวิตอย่างไรให้ประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องครอบครัว การงาน การดำเนินชีวิต และความสุขทางด้านจิตใจของแต่ละบุคคล เพราะในทางพระพุทธศาสนานั้นสอนให้ทุกคนเป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งหากนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานจะเกิดความอ่อนนุ่มและการบริหารงานมากขึ้นและเกิดความยืดหยุ่นไปตามสถานการณ์ที่เหมาะสมได้ (นภดล สุวรรณสุนทร, 2555)

การบริหารจัดการชั้นเรียน (Manitrub, 2557) คือ การจัดสภาพของห้องเรียนที่ส่วนใหญ่เข้าใจกันว่า เป็นการจัดตกแต่งห้องเรียนทางวัตถุหรือทางกายภาพให้มีบรรยากาศ น่าเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนเท่านั้น แต่ถ้าจะพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบแล้ว การจัดการชั้นเรียนนั้นครูจะต้องมีภาระหน้าที่มากมายหลายด้าน โดย ฮอล (Susan Colville-Hall, 2004 อ้างใน Manitrub, 2557) ได้ให้ความหมายของการจัดการชั้นเรียนไว้ว่าเป็นพฤติกรรมการสอนที่ครูสร้างและคงสภาพเงื่อนไขของการเรียนรู้เพื่อช่วยให้การ

เรียนการสอนมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลขึ้นในชั้นเรียนซึ่งถือเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ การจัดการชั้นเรียนที่มีคุณภาพนั้นต้องเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและคงสภาพเช่นนี้ไปเรื่อยๆ โดยสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ การให้ผลย้อนกลับและการจัดการเกี่ยวกับการทำงานของนักเรียน ความพยายามของครูที่มีประสิทธิภาพนั้นหมายรวมถึง การที่ครูเป็นผู้ดำเนินการเชิงรุก (proactive) มีความรับผิดชอบ (responsive) และเป็นผู้สนับสนุน (supportive)

การบริหารจัดการชั้นเรียน การจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ห้องเรียน เพื่อสนับสนุนให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่มีความสุขการจัดสภาพแวดล้อมจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ 1) ความสะอาดความปลอดภัย 2) ความมีอิสระอย่างมีขอบเขตในการเล่น 3) ความสะดวกในการทำกิจกรรม 4) ความพร้อมของอาคารสถานที่เช่น ห้องเรียน ห้องน้ำห้องส้วม สนามเด็กเล่น ฯลฯ 5) ความเพียงพอเหมาะสมในเรื่อง ขนาด น้ำหนัก จำนวนสีของสื่อ และเครื่องเล่น 6) บรรยากาศในการเรียนรู้ การจัดที่เล่นและมุมประสบการณ์ต่างๆ การจัดการชั้นเรียนจึงมีความหมายกว้าง นับตั้งแต่การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพในห้องเรียน การจัดการกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียน การสร้างวินัยในชั้นเรียนตลอดจนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู และการพัฒนาทักษะการสอนของครูให้สามารถกระตุ้นพร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจในการเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของการบริหารจัดการชั้นเรียน บรรยากาศในชั้นเรียนเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิด ความสนใจในบทเรียนและเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น การสร้าง บรรยากาศที่อบอุ่น ที่ครูให้ความเอื้ออาทรต่อนักเรียน ที่นักเรียนกับนักเรียนมีความสัมพันธ์อันดีมิตรต่อกันที่มีระเบียบ มีความสะอาด เหล่านี้เป็นบรรยากาศที่นักเรียนต้องการ ทำให้นักเรียนมีความสุขที่ได้มา โรงเรียนและในการเรียนร่วมกับเพื่อนๆ ถ้าครูผู้สอนสามารถสร้างความรู้สึกนี้ให้เกิดขึ้นต่อนักเรียนได้ ก็นับว่า ครูได้ทำหน้าที่ในการพัฒนาเยาวชนของประเทศชาติให้เติบโตขึ้นอย่างสมบูรณ์ทั้งทางด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ และสังคม โดยแท้จริง ดังนั้น การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งประมวลได้ดังนี้ (Manitrub, 2557) 1) ช่วยส่งเสริมให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างราบรื่น เช่น ห้องเรียนที่ไม่คับแคบจนเกินไป ทำให้นักเรียนเกิดความคล่องตัวในการทำกิจกรรม 2) ช่วยสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีงามและมีความมีระเบียบวินัยให้แก่ผู้เรียน เช่น ห้องเรียนที่สะอาด ที่จัดโต๊ะเก้าอี้ไว้อย่างเป็นระเบียบ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน นักเรียนจะซึมซับสิ่งเหล่านี้ไว้โดยไม่รู้ตัว 3) ช่วยส่งเสริมสุขภาพที่ดีให้แก่ผู้เรียน เช่น มีแสงสว่างที่เหมาะสม มีที่นั่งไม่ใกล้กระดานดำมากเกินไป มีขนาดโต๊ะและเก้าอี้ที่เหมาะสมกับวัย รูปร่างของนักเรียนนักศึกษา ฯลฯ 4) ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ และสร้างความสนใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้น เช่น การจัดมุมวิชาการการจัดป้ายนิเทศ การตกแต่งห้องเรียนด้วยผลงานของนักเรียน 5) ช่วยส่งเสริมการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เช่น การฝึกให้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การฝึกให้มีอัธยาศัยไมตรีในการอยู่ร่วมกัน ฯลฯ 6) ช่วยสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนและการมาโรงเรียน เพราะในชั้นเรียนมีครูที่เข้าใจนักเรียน ให้ความเมตตาเอื้ออาทรต่อนักเรียน และนักเรียนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เป้าหมายของการบริหารจัดการชั้นเรียนเป็นช่วยให้นักเรียนพัฒนาในการควบคุมตนเองเพื่อให้มีชีวิตและทำงานร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษามุ่งเน้นที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุตามเป้าประสงค์ โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องใช้กระบวนการตัดสินใจใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญในการแก้ปัญหาและมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารซึ่งสถานศึกษามีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบมีอิสระและความคล่องตัวในการตัดสินใจโดยอาศัยการวัดหรือการประเมินที่จะช่วยทำให้องค์กรประสบผลสำเร็จทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านนักเรียนด้านกระบวนการจัดการศึกษาภายในโรงเรียนด้านการเรียนรู้และการพัฒนาและด้านงบประมาณและทรัพยากร (Manitrub, 2557)

การบริหารจัดการเพื่อการศึกษาที่มีประสิทธิภาพส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะการบริหารจัดการชั้นเรียน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ โดยมีจุดสำคัญที่น่าสนใจ ดังนี้

1. การบริหารจัดการที่หลากหลายมิติ ไม่เพียงแต่การบริหารจัดการในเชิงวิชาการเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เพื่อให้เกิดความอ่อนนุ่ม ยืดหยุ่น และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

2. ความสำคัญของการบริหารจัดการชั้นเรียน การจัดการชั้นเรียนไม่ได้หมายถึงเพียงการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ แต่รวมถึงการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาของนักเรียนทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ และสังคม

3. เป้าหมายของการบริหารจัดการชั้นเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสุข และสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้

4. องค์ประกอบสำคัญของการบริหารจัดการชั้นเรียนที่ดี ความสะอาด ความปลอดภัย ความมีอิสระ บรรยากาศที่อบอุ่น และการมีส่วนร่วมของนักเรียน

5. การบริหารจัดการสถานศึกษา มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

สรุปโดยรวมว่า การบริหารจัดการที่ประสบความสำเร็จนั้น ไม่เพียงแต่ต้องมีประสิทธิภาพ แต่ยังต้องคำนึงถึงปัจจัยทางด้านจิตใจและสังคมด้วยการนำหลักการต่างๆ ทั้งทางวิชาการและหลักธรรมทางศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการจะช่วยให้เกิดการพัฒนายั่งยืนของทั้งผู้เรียน ผู้สอน และสถานศึกษา

บทสรุป

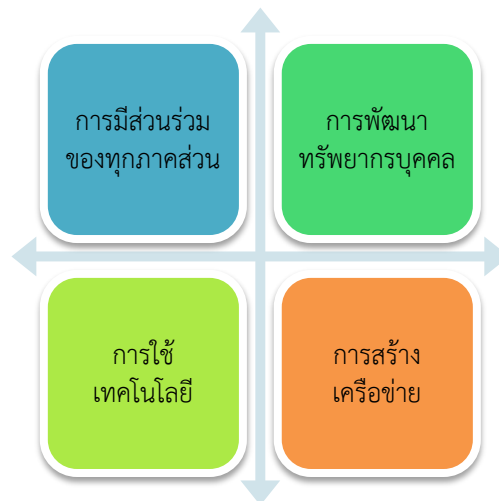
การบริหารองค์กรทางการศึกษา องค์กรเป็นแหล่งรวบรวมบุคลากรด้านต่างๆ ที่มีการติดต่อและทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน โดยแบ่งองค์กรออกเป็น 2 แบบคือ องค์กรที่หวังผลกำไร (Profits Organization) เป็นองค์กรที่มีจุดมุ่งหมายไปในเรื่องของการสร้างผลกำไรให้เกิดขึ้นภายในองค์กรมากที่สุด ซึ่งสามารถเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่าเป็นการดำเนินธุรกิจ (Business) และองค์กรที่ไม่หวังผลกำไร (Nonprofits Organization) เป็นองค์กรที่ไม่มุ่งเน้นในเรื่องของผลกำไร แต่มักจะทำประโยชน์ให้กับสังคม ตัวอย่างเช่น องค์กรที่เป็นมูลนิธิต่างๆ องค์กรที่ทำงานด้านการเผยแผ่ศาสนา และองค์กรการศึกษา เป็นต้น

การบริหารจัดการโรงเรียนเป็นการบริหารจัดการศึกษาที่มีคุณภาพของโรงเรียนโดยมีเป้าหมายสำคัญในการสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนให้ได้รับการศึกษาชั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพได้มาตรฐานทางการศึกษาของชาติและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น เป็นที่ยอมรับและศรัทธาของนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน โดยมีผลมาจากแนวทางการบริหารการจัดการโรงเรียนสู่คุณภาพคือหลักการบริหารจัดการ วัตถุประสงค์ของโรงเรียน พันธกิจโรงเรียน กลยุทธ์ของโรงเรียน และเงื่อนไขความสำเร็จ

การบริหารองค์กรทางการศึกษาหรือสถาบันทางการศึกษาจำเป็นต้องมีการดำเนินงานเริ่มจากการวางแผนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ จากนั้นจึงนำไปปฏิบัติในระหว่างที่ปฏิบัติตามแผนจำเป็นต้องมีการตรวจสอบ ประเมินผลอยู่ตลอดเวลาว่าได้ผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง หากพบปัญหาควรปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ การบริหารงานที่เป็นระบบ การประเมินผลภายในจะเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงาน ซึ่งการประเมินผลการดำเนินงานเข้ามามีส่วนช่วยในการทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้ทราบผลการดำเนินงาน จุดเด่นจุดด้อย ของการปฏิบัติงานรวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ดังนั้น

ผู้ปฏิบัติงานจึงต้องมีความจำเป็นในการที่จะต้องมีความรู้และความสามารถในการประเมินผลการปฏิบัติของตนเองเพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การบริหารองค์กรทางการศึกษาเป็นเรื่องที่ทำหายแต่ก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ การมีระบบการบริหารจัดการที่ดีจะช่วยให้โรงเรียนสามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพและสามารถตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานได้ ดังนั้น ผู้เขียนได้สรุปแนวทางการบริหารองค์กรทางการศึกษา ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ควรให้มีการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนในการวางแผนและดำเนินงาน 2) การพัฒนาทรัพยากรบุคคล ควรมีการพัฒนาทักษะและความรู้ของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง 3) การใช้เทคโนโลยี ควรนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการและการเรียนการสอน และ 4) การสร้างเครือข่าย ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาร่วมกัน สรุปดังในภาพที่ 1



ภาพที่ 1 การบริหารองค์กรทางการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ศุภสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎหมายกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545**. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2547). **สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพมหานคร: ศุภสภาลาดพร้าว.
- ไกรสร แก้วฝ่าย และจุฬาพรณภรณ์ ชนะแพทย์. (2565). การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารวิชาการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียน. **วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์**. 7(3). 517-528.
- ถวัลย์ มาศจรัส. (2546). **PDCA: นวัตกรรมเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการเขียนหนังสือสำหรับครูและผู้บริหาร**. กรุงเทพมหานคร: 21 เซ็นจูรี่.

- นภดล สุวรรณสุนทร. (2555). การบริหารงานตามหลักพระพุทธศาสนา. แหล่งที่มา http://www.siace.ac.th/index.php?option=com_content&view=article&id=129 สืบค้นเมื่อ 25 ม.ค. 2566.
- ประกอบ คุณารักษ์. (2545). เอกสารประกอบการสอน เรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วม. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระธีรพัฒน์ กุลธีโร และพระมหาเผด็จ จิรกุลโณ. (2565). กลยุทธ์การจัดการความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการบริหารการศึกษา. วารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์. 3(1). 19-31.
- พระสมรรถชัย มั่งค้ำมี. (2552). รูปแบบการจัดองค์กรการปกครองคณะสงฆ์ไทย. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- รัตนะ ปัญญาภา. (2557). ศักยภาพทางปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนา: แนวคิดหลักสำหรับการบริหารการศึกษา. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 1(1). 27-41.
- สมคิด พรหมจ้อย และสุพัตร์ พิบูลย์. (2544). การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา. นนทบุรี: จตุพร ดีไซน์.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2545). การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทัย ภูเจริญ. (2564). การศึกษาสร้างคน คนสร้างประเทศชาติ. วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 12(1). 25-33.
- Manitrub. (2557). แนวคิดในการบริหารจัดการศึกษาระดับโรงเรียน. แหล่งที่มา <https://manitrub.wordpress.com/2014/12/15/แนวคิดในการบริหารจัดการ/> สืบค้นเมื่อ 25 ม.ค. 2566.